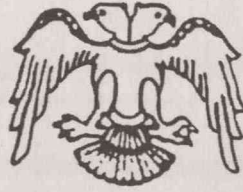

TÜRK TARİH KURUMU

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ
SÜRELİ YAYINLAR

KAYIT NO: 5037455

ADI: 4 Eylül

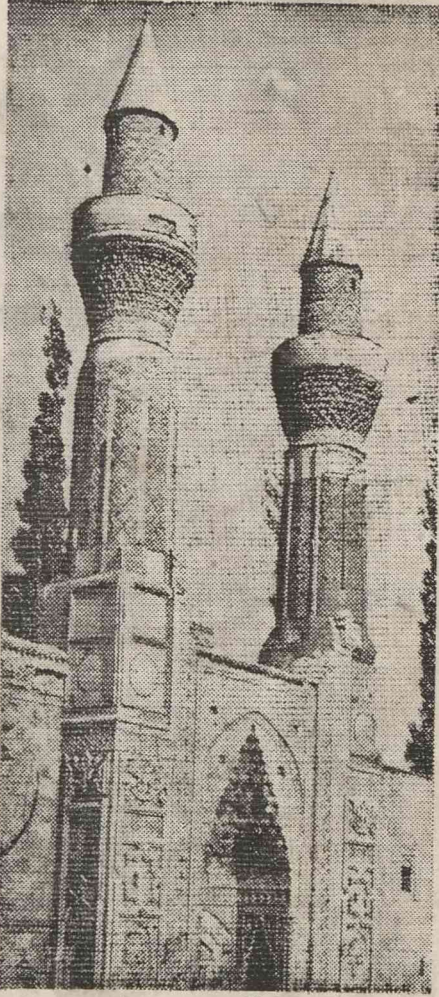
CİLT:

SAYI: 29(45)

YIL: 1941

TÜRK TARİH

4EYLÜL

BU SAYIDA :

- Lozan Sulhu
BEHRAM ALTAY
- Montrö
ŞEREF ERDĞDU
- Millî Şef'e Bağlılığımız
BEHRAM ALTAY
- Sulh « şiir »
F. K. KALKANCI
- Kızılırmak « şiir »
V. CEM AŞKUN
- Huduttan mektuplar
NURİ ERKOLDAŞ
- Güneş sisteminin enerji menbaı
CELÂL AKIN
- Sağlık
B. ALTAY
- Dergiler arasında
A. B.
- Bir silâh sesi
LÜTFİYE DECDELİ
- Sivas Folkloru
FERİT RAGIB
- Kızılırmak
F. K. KALKANCI

29-65

SIVAS HALKEVİ DERGİSİ

Yayın Müdürü : Halkevi Reisi Nüzhet Çubukçu

Tertip heyeti :

Behram Altay .

Feyzi Kutlu Kalkancı.

Abdullah Birkan.

4EYLÜL

SAYI: 29 - 45

31 - Temmuz 1941

YIL : 7

SIVAS HALKEVİNİN AYLIK KÜLTÜR DERGİSİDİR

Lozan Sulhu

Behram Altay

Egemenlik savaşımızın cihanşûmul mana ve mahiyetini tebarüz ettiren Lozan sulhu, millet esaretine matuf, ceberuta karşı ilk reaksiyon ve muvaffak olmuş canlı bir örnektir.

Lozan sulhu Türk kanının cihan tarihine armağan ettiği en güzel vesikasıdır.

Bu vesikanın çerçevesi; hak, hayat ve hürriyettir. Hürriyetin hakiki ve tam manasını Lozan sulhu kadar bariz izah eden, bir vesika ve hareket mevcut değildir. İşte bu bakımdan, biz bu günümüzle öğünmek hakkına sahip bulunuyoruz.

Osmanlı imparatorluğunun yıkılışı çok feci oldu. Ulusumuz makûs tâli karşısında müellimdi, bedbahtı. 30 Ağustos zaferi bu makûs talii yendi. İmparatorluğun yıkık enkazı üstünde şan, şeref dolu bir hamle ile ulusumuz hürriyet ve egemenliğini kazandı ve dünya milletlerinin hayranlığı içinde varlığını tarsin etti.

30 Ağustos zaferi bir inhidamdı,

zihniyetin inhidamı, ihtirasın inhidamı, esir etmek, yok etmek, yutmak boğazlamak fikrinin inhidamı. Bu müt-hiş, inhidam dünyaya, insanlığa yeni bir akide ve enerji getirdi: Hürriyet koparılamaz, egemenlik bozulamaz. Lozan sulhu bu akidenin müeyyidesidir.

30 Ağustos zaferi ve Lozan sulhu Türk varlığının, dünya müvacehesinde aldığı istikamet ve hedefin en büyük hüccet ve burhanıdır. Bu hamle dünya durdukça hızını muhafaza edecek ve mazlum milletlerin kararan yollarını ışıklandıracaktır. Lozan sulhu eşsiz bir muvaffakiyetin nümune ve misalidir. Dünya tarihinin belli başlı bir sahifesidir. Bu günümüzle öğünmek hakkımızdır.

Lozan sulhunun derin izleri ve kavi hututu değildir ki; bu günkü dünyanın sarsılmasına ve boğulmasına rağmen ayakta duruyoruz ve daima ayakta kalacağız.

Montrö

Şeref Erdoğan

Montrö kelimesi Türk inkılâp tarihinde şerefli bir sahifenin başlığıdır. Türk istiklâl ve hâkimiyetinin kayıtsız, şartsız kendi bütünlüğünü tamamladığı 20 Temmuz günü; Montröde imzalanan yeni boğazlar rejimi esaslarının atıldığı gündür. 1936 yılında Türk siyaseti, inkılâp hareketinin her safhasında olduğu gibi boğazlar üzerindeki görüşünü ve hattı hareketini de basiretli ve temkinli olarak cihan efkârı umumiyesine sundu. Açık kalp ve temiz alınla giriştiği bu millî mücadele işinde müsbet neticeler elde etti. Yine bu yıl, bu günkü harplerin, siyasi buhranlarının başladığı, büyük devletlerin engin mücadelelere giriştiği bir devrede, kuvvetli Türkiyenin tek tarafı olan hükümsüz bırakabileceği Lozanda kabul edilmiş mukavele hükümlerini sulh ve anlayış birliği içinde halletme yolunu tuttu. Montröde konferansın toplandığı günden bitimine kadar Türk efkârı umumiyesi ve ağır başlı hükümeti vekâr ve ciddiyetle gerek kendi mevcudiyeti, istiklâl ve emniyeti bakımından gerek milletler arası kabul olunmuş prensipler bakımından tam bir itimat ve anlayışla bu husustaki tezinden zerre kadar fedakârlık etmedi. Garp devletlerinin zaman, zaman Boğazlar üzerinde esen tarihî ihtiraslarına ve entrikalarına son verdi. Bu suretle millî varlığımız

ve toprak bütünlüğümüz bakımından kara sularımızda yabancı müdahalelerin son kırıntılarını ortadan kaldırmış oldu. Millî şefimiz kendi büyük eserinden bahsederken şu içli ve tok sözü söylemişti «Bazı prüzler vardır; zamanla onlar da izâle edilecektir.

Bu büyük görüş, bu gün, yıl dönümünü tes'it ettiğimiz 20 Temmuzda hakikat oldu. Bu alanda mevcut gedige inkılâp zaferinin taşı kondu. Biz bu mukavele ile Türk ülkesinin kalbi olan boğazlar üzerindeki ezeli emellerin yolunu kestik. Yurdumuzun kıyılarını bağhyan havalarda ve su da Türk hakimiyetini âleme bir defa daha kabul ettirdik. Garbin aklıselim sahibi devlet adamları da Türklerin boğazlardaki hakim mevkiinin bir sulh ve muvazene unsuru olduğunu tasdik ettiler. Bu gün de aynı şerefli muvaffakiyetin hakiki hayat şartlarına ve Dünya gidişine ne kadar uygun olduğunu gözümüzün önünde olup biten hadiselerden açık olarak anıyoruz. Cihanın buhranlı günlerinde yurdumuzun temiz saf ve sakin havasını Montrö gibi muvaffakiyetlerle hazırhyan büyüklerimize minnet ve şükran borcumuzu ödemek için her an hazır ve birlikte bulunuyoruz. Bundan dolayı her gün Montrö gibi zaferlerimizle sevinçli, ati için ümitliyiz.

5037655
54762 1767
1947 29(45)

MILLÎ ŞEF'İ

Bağlılığımız

Behram Altay

İstasyon, bir bayram yeri gibi, coşkun ve neşeli... Binlerce insanın kaynaştığı güzergâh bu gün başka bir çehre gösteriyor. Halkın içten gelen bir sevinci var.

Akşam, güzel bir akşam... Yaz günlerinin, yaylaya bahsettiği füsunkâr bir akşam. Millî Şefin çehresi bu akşamın güzelliği ile hem ahenk.. Müstesna bir günün içindeyiz. Binlerce insan, tek bir insan haline gelmiş.. Ortalığı tek bir ses sarıyor «Yaşa, var ol!». Gözlerden sevinç yaşları boşalıyor, vect ve istiğrak içindeyiz, kendimizden geçmiş bir haldeyiz. Açılan kalpler Millî Şefi kucaklıyor. Millî Şefin açık kalbi bizi kucaklıyor. Bu ulvi sahnenin tezahürü

ile mestiz. Bu doyulmaz levhanın en canlı hututunu ihtiyar bir köylü vatandaş çiziyor. Elleriyle yüzünü sıvazlayarak, «Oh, şükür yarabbi, en büyüğümüzü gözlerimle gördüm.»

Ayakkabıları fırlamış, şapkaları avuçlarında sıkı sıkı, bir yumak haline gelmiş binlerce çocuk, çırpınarak hep bir ağızdan bağırıyor: «Yaşa, var ol!» Sıralar karışıyor, halkalar yarıyor... Halk coşkun bir sel gibi akıyor. Millî Şefi daha yakından görmek arzusu. Ruhları teshir eden ilâhî bir bağın içindeyiz. Bu canlı tezahür, Türk ulusunun şiar ve inancına ne kadar uygun. Millî Şefine bu kadar bağlı bir camianın içinde bulunmak ne bahtiyarlık.

SULH

F. K. Kalkancı

Dallarından bize gülen çiçekler nerde?
Gizli bir ye'sin aksi var nemli gözlerde.
Bulutlar kızıl, ufuk siyah, toprak sarı;
Yakıcı bir alev yok etmiş esen rüzgârı.

Kıyılarda uzanan dağlar sisli,
Açık mavi sular yer yer akisli.
Ufuklar uzak, gök yüksek ve geniş, içimiz dar.
Nemli gözlerde gizli bir yesin aksi var.

KIZILIRMAK

Vehbi Cem Aşkun

Ufuklardan bakarsın
Süzülüp, kıvrılarak.
Gönlüm gibi akarsın,
Yamansın Kızılırmak.

İçin için çağlarsın,
İçim gibi ağlarsın,
Her yarayı sağlarsın,
Dermansın Kızılırmak.

Kızıl dağdan çıkarsın,
Köpürerek taşarak.
Ovaları yıkarsın,
Bahtiyar Kızılırmak.

Neden böyle yorgunsun,
Her zamanı durgunsun,
Söyle kime vurgunsun,
İhtiyar Kızılırmak.

Ağır, ağır gidersin,
Boz bulanık akarak.
Yaylara gülersin,
Neş'eli Kızılırmak.

Saçların dal dal olmuş,
Bakışların al olmuş,
Dilin şeker bal olmuş,
Sevmeli Kızılırmak..

SİVAS 2/1/1941

Huduttan Mektuplar

YUSUF ÇAVUŞTAN KARISINA

ZEYNEP,

Nuri Erkoldaş

Yetimlerin Ali ile gönderdiğim selamı ve mektubunu aldım. Hayalin gözümde canlandı : evimizi oğlum Yaşarı hatırlatmış oldun. Demek şimdi çok çalışıyorsun, tarlada uğraşıyorsun. Sağlığıma dua eden ellerin bu mahsul zamanında her halde nasırlanmış olsa gerek. Yalnız benim orada bulunmayışım seni çok düşündürüymüş öyle mi?

Merak etme ayrılalı daha yirmi dört ay oldu. Bu zaman içinde seni hiçbir gün hatırımdan çıkarmış değilim. Ayrılığımıza üzülme. Zaman bu.. Bir gün yine birleşeceğiz. Ocağımızın dumanı tütecek kütüklerin ışığı yüzümüzü aydınlatacak. O gün seni daha iyi bulacağım. Herşeyi bir iç rahatlığıyla seyredeceğim. (Beni unutma.) diyorsun. Sarı saçlarını, güzel gözlerinin buğulu bakışlarını unutmuş değilim. Buna imkân mı var? Sevgililer dudaklarından, yiğitler alınlarından öpülürmüş. Sen şimdi bir asker ve yiğit karısısın. Metin olacaksın. Elbette içimizin özlediği gönlümüzün yandığı bu hasret te geçecektir. Bunların ikimizce ne değeri var? Şimdi aslanan vatan vazifesidir.

Geçen hafta yeni gelen arkadaşlarla bu topraklar için icabında canımızı feda edeceğimize yemin ediyorduk. Gözüm hiçbir şey görmedi

kulaklarım zonkladı. Kumandanımın sözleri hala hatırımda : (Çanakkelede bu güzel vatan için kanlarını akıtan kahraman babalarınızın çocukları olduğunuzu isbat edeceğinizden eminim.) Dedi. Bilsen Zeynep, top üstünde serili albayrağa koyduğumuz eller birbirine yapışmış, kollar bir birine kilitlenmiş gibi idi. Silahımız en büyük arkadaş kardeş gibi. Onun nerelerde kullanıldığını çok güzel öğrendim.

Bu akşam biraz yorgun düştüm. Komutanlarımız bizim bölüğü teftiş ettiler. Bütün arkadaşlar canlı ve atılkandı. Ne sordularsa cevaplarını birer birer verdik. Hatta Yasaktepe ye doğru yapılan yürürüşten Tuğbayımızı çok memnun oldu. Makineli tüfenkle koşarken beni yanına çağırdı. Yüzümden akan ter damlamıyordu; iplik gibi akıyordu. Omuzlarımdan yakalıyan Tuğbay bu akan ter içinde Binbaşımız Ömer Arbak'a gösterdi : - (Ne dersin?) Binbaşı.

- Evet Tuğbayım İstiklâl Muharebesini böylece kazandık. Dedi. Karagözleri alevlenen Tuğbay, benimle çok meşgul oldu. Çanakkele'de düşmanın attığı şarapnallerden yaralanarak ölen babamın resmini çantamda buldu. »Görmediğim oğlum,»

(Devamı sa. 7 de)

Güneş Sisteminin Enerji Menbái

Celâl Akın

Kâinat kurulalıdanberi güneşin arzımıza gönderdiği ışık ve hararet menbaları hakkında bir çok nazariyeler ileri sürülmüştür. Eski nazariyeler güneşin yanmakta olan bir kitleden başka bir şey olmadığını iddia ederdi. Fakat güneşin büyüklüğü belli olduğuna göre yapılan hesaplar şu neticeye varmıştır. Güneş büyüklüğünde bir maden kömürü kitlesi 2000 senede tamamen yanıp biter. Halbuki güneş milyonlarca senedir tükenmez ve bitmez enerjisini vermiştir, milyonlarca sene daha vereceği tahmin edilmektedir. Acaba kâinatta petrol ve kömürden daha yüksek enerji veren ve bizim mahiyetini bilmediğimiz bir madde mevcut mudur? sualine hayır cevabını kati olarak verebiliriz. Çünkü, Spektroskopi analizi güneşte bulunan maddeleri de bize tanıtmış bulunuyor. Öyle ise bu tükenmez enerjinin menbalarını gördüğümüz fenni hakikatlarla izah edelim.

Bunun için radyum madeninin enerji safahatını hatırlamak kâfidir. Zaten bu gibi mevzuların izahı da yalnız radyum madeninin keşfinden sonra mümkün olmuştur. Radyum gümüş gibi parlak bir maddedir. Tabiatile bünyesi eletron ve protondan (müsbet ve menfi elektrik) müteşek-

kildir. Elektron ve protonların struktürü (kuruluşu) çok enteresan olup güneş sisteminin minyatüründen başka bir şey değildir. Bu madeni kuran elektron ve protonların devamlı hareketi radyum madeninin daima muhitinden üç derece sıcak ve aynı zamanda kendisinden üç türlü, alfa, beta ve gamma; ziyalarının ayrılmasına sebep olmuştur. Kendi halinde iken böylece ziya ve sıcaklık vermeyen bazı madenlerin radyoaktivite tesiri altında bu evsafı kazandığı görülmüştür.

Radyum bütün mücerritleri nakil kılar, hatta elmasın rengini değiştirdiği gibi uzun müddet radyum gibi ziya vermesine de sebep olduğu anlaşılmıştır. Radyumdan ayrılan alfa ziyası ki adına helyum gazı denir aynı zamanda balonların doldurulmasında kullanılır.)

Bu gaz güneş ziyasında mevcut olduğu gibi adını da güneşten almıştır. Birçok gece ışıklarının sebebi fosforesanslardır ki o da yine mahiyet itibarile radyum bünyesinin hareketine dayanmaktadır. Kaplıca (çermik sularının sıcaklığını yine radyoaktivitede arıyorlar.

Demek çok kuvvetli radyoaktivite karşısında bütün maddeler radyoaktivite gibi ziya ve hararet enerjisi verebilirler

devamı sa. 7 de

Huduttan Mektuplar

(Başı sa. (5) de)

yazısını okudu. Kandan sıvıyanan parmak izlerine ve solgun çizgilere derin derin baktı : - «Evet evet bu kahramanları tanırım Senin neyin olur ? » dedi.

— Seddülbahir'de ölen babamın resmidir. Konuşma burada bitmişti. Bütün subayları topladı : - «Şu gördüğünüz Çavuş, bu topraklar için kanını döken bir babanın oğludur. Dedi.» Bizden neşe bizden sıbhat istedi. Bunları bulduğu için çok sevindi. Atışlarda birinci gelen Sultanhisarlı Memet bir nişan aldı. Tuğbay bizden sevinç ve gözyaşı içinde ayrıldı. Vazifemizi çok iyi yaptığımızdan iki gün istirahat verdi.

Bizim taburdan makineli tüfenk bölüğünden Hüseyin beni aramış. Onun şimdiye kadar asker olduğunu bilmiyordum. Birdenbire karşılaşınca çok sevindim. Köyümüzü çınar ağacını, radyolu kahve yerini hatırladım. Hüseyini bizim bölükte misafir ettik, yemeğimizi bir arada yedik. Yatborusuna kadar dört arkadaş geceyi geçirdik.

Otuz aylıklara izin çıkacakmış. Diyorlar. Bilmem bize de nasip olacak mı? Geçen gün teğmen Münir Çınar'a bu husus için sordum : Bağların üzümleri kalkıncıya kadar duracağımızı söyledi. Harmanlar kalktı, üzümler nerdeyse ermeğe başlayacak.

Şimdi Yasaktepe'nin Çamlık ve dikenli sırtlarındayım. Bir gün kader de varsa ben de kanımı dökeceğim. Tıpkı tıpkı babam gibi...

Bizim evin bir divarı yıkıldı, ona-

rıldı mı ? Gedikköy avlusuna bu yıl ne ektiniz? Darımı yoksa buğday mı? Bana bildir. Büyük biraderim Mehmet Çeşmeci ye ve hanesi tarafına ayrıca selam ederim. Ziyade sevimli ve canımdan aziz olan validem hanıma selam ile iki ellerinden pusederim. Mektubumu okuyan ve dinliyen bütün konum komşulara selameder, ellerinden sıkırım.

Güneş Sisteminin enerji menbai

(Başı 6 ıncı sayfada)

Harbi umumiden evvel Amerika da radyoaktif maddeler kullanarak fosforlu saatlar yapan bir fabrikanın kadın amelesinden biri gece ilâcını içmek için yataktan kalkarken kendisini gardrop aynasında ışıklara bürünmüş ve korkunç bir halde görür görmez bayılmıştır. Yapılan fenni tetkiklerde radyoaktif maddeye batırılmış fırçaları dudakları arasından çıkan birçok amelenin müruru zamanla böylece zehirlenerek öldükleri anlaşılmıştır. Ameler tarafından açılan tazminat davaları da amelenin lehine neticelenmiştir. Demek radyoaktivite insan vücudundan bile ziya neşrin mümkün kılmaktadır.

İşte güneşin milyonlarca seneden beri vermiş olduğu enerji bitmiyen ve tükenmiyen güneş kitlesinden böylece ayrılıyor. Milyonlarca sene de böylece devam edecektir.

Netice itibarile enerji maddenin atomik bünyesinin tahavvülünden doğar denebilir. Binanaleyh enerji maddenin başka bir şekilde tezahürüdür.

— Devam edecektir —

SAGLIK

KÖY TEMSİLİ
1

(Sahne : KÖY MEYDANLIĞI)

(Köylüler meydana bağdaş kurmuşlar yarenlik ediyorlar)

Mustata Çavuş — (Muhtara hitaben) — Muhtar Dursunun işi bitik gündün güne bozuluyor güz yaprağı gibi yere serildi.

Muhtar — Eh, Söylüyom ben ona, dinleyen kim ?

Mustafa Çavuş — Pelin içmiş nane-yi soğutmuşta zabahleyin aç karnına içivermiş

Çoban Musa — Allah günah yazmasın emme benden de turşu istedi. Olmaz dedim. Dinlemedi. İlle isterim dedi. Eh verdim : Verdim emme garnı Gaf dağı gibi şişti.

Ali dayı — Ben size birşey deyi-vereyim mi komşular, Dursun Allah bilir emme gözümüzün önünde kıvrana kıvrana ölecek. Yazık olacak ona karısı var, Kızanı var. Ocağı sönecek çocuğun.

Muhtar — Ne deyim Ali dayı laf anlıyomi sanki.

Ali dayı — Laf anlamazsa anlamaz. Sen muhtar değil misin, hükümet zoru bu. Yüklersin ganiya tutarsın şehrin yolunu, Doktorun dediklerini birer birer, yaparız vebal bizden kalkar.

Çoban Musa — Muhtar ağam, bizi hükümet koruması davar gibi birbirimize hastalık dağlarız. Hüküme-

te duyuralım şu işi.

Molla Osman — Dursunun işi Allaha kaldı. Tevekkülün gemisi batmaz işi Allaha bırakalım.

Muhtar — Hadi sende bunak, okutup üfliyelim diyeceksin ben bilirim seni. Ulan, kafandan hala kara düşünceleri çıkarmadın. Kendini padişah devrinde mi sanıyon ? Dursunu Doktora bakındırır ilacı aliveririz ondan sonra işi Allaha havale ederiz. Dua ile bu zıkkım hastalık iyiyi olmuyor işte.

Ali Dayı — Benim Ahmet geçen yıl hastalandı, yükledim ganiya tuttum, şehrin yolunu.. Doktor heb verdi, iyice anlatıverdi. Yiveceğini içeceğini tembih etti.. Ben de anasına söyledim hepsini yaptım on beş güne varmadı Ahmet eskisinden daha daha yiğit oldu. İşim molla Aliye kalaydı, Ahmet yolu tutmuştu.. Benim aklım, fazla ermiyor emme, Dursunun hastalığı ya İsitma, ya Saphican.

Muhtar — Benden vebal kalksın.

Musa, sen bu işi yapacaksın arabayı koş.. yanına bizim bekçiyi de al Dursunu şehre götür.. Ben kağıt yazarım mühürümü de basarım.. Dursunu kır-taralım.

Çoban Musa — Olur muhtar emmi Dursun benim hismımdır; yauiyorum çocuklarına (bütün bu yarenliği dinleyen ve ses çıkarmıyan İbrahim onbaşı ayağa kalkar ve söylemeğe başlar.

İbrahim Onbaşı — Ben eskerlik yaptım, emme, eski eskerlik değil, yeni eskerlik. Dünya gördüm eh, karınca gaderince biraz da okudum. ders dinledim. Mürekep yaladım. Isıtma deyipde geçmiyelim. Bu hastalık, ocak söndürür. Sonra salgındır donuz.. Yakaladığını yere vurur bu gün Dursunun suratına konan sinek uçupta bizim suratımıza konarsa bize de hastalığı dağlamıştır biliyor musunuz Isıtma kandadır kanda. Dursunun kanını temizlemek ilazım. Dursunu doktora bakındırallım, hep yutturalım, köyde bir ısıtmalı oldu mu bütün köy ısıtmalı demektir anlıyorsunuz mu? Doktordan hep alıp Dursuna yuddurmazsak hepimiz bütün köy hepi yuttuk demektir.

Muhtar emmi, darılma emme bütün günah senin boynuna.. Köyümüzü hastalık sarmış, yalnız Dursun mu hasta Hacı Kayanın Memet neden ağzı burnu sarılı geziyor? yüzünde çıban çıkmış. Çıbanın nasıl çıban olduğunu biliyorsunuz mu? Hele burnunun üstündeki çıban beni düşündürüyor. Allah bildikten sonra kuldan ne diye saklıyayım. Mehmet içimize giriyor, beraber yiyor beraber içiyoruz. Tövbe, tövbe.. Hepimizden irak olsun bu hastalık köy için bir afattır.

Ali Dayı — İbrahim onbaşı çok doğru deyiverdi Muhtar sen uyu-

yon köyde.. Şahinin Bayram bir aydır beli kırık yürüyor.. Haşa haşa, yumurtacıkları tosba kadar büyümüş, küçük abdest ederken bıçak yemiş dana gibi yerlerde kıvraniyor.

İbrahim Onbaşı — Ha.. İşte bu hastalık kötünün kötüsü.. İnsanın dölü kesilir hem de kıvrana kıvrana avu yutmuş köpek gibi can verir.

Ali Dayı — Sen ne diyon Muhtar, Mustafa gilin gelinini elinden tutup yürütüyorlar gözleri Dünyasını görmüyor gayri.

İbrahim onbaşı — Bu göz hastalığı salgındır ha, Muhtar emmi köyümüz kör olacak. (köy bekçisi Ahmet koşa koşa meydanlığa gelir ve seslenir)

Köy Bekçisi — Doktor geldi doktor.

(Köylüler hayret ve heyecanla ayağa kalkarlar doktor köylüyü selamladıktan sonra kendini taktim eder.)

Doktor — Ben doktorum, halkevimizin sosyal yardım kurulu beni buraya gönderdi size ilaç getirdim, sağlık getirdim selam getirdim.

Köylüler — (Hep bir ağızdan hoş geldin, safa getirdin, sağol !..

İbrahim onbaşı — Bayım, bizde köyümüzdeki hastalıklar üstüne yarenlik ediyorduk; sizi allah gönderdi. Cumhuriyet hükümetimiz var olsun, halkevlerimiz yaşasın.

Bayım, benim anladığıma göre köyümüzde hastalık salgını var, sen bilirsın, bizi kurtar, bize sağhk ver. (Bekçi doktora ait eşyayı getirir, ve ortaya kor; doktor, hastaların birer birer getirilmesini muhtara söyler. Doktora kahve ikram ederler bir müd-

det sonra hastalar birer birer girerler doktor muayeneye başlar.)

Doktor — (Hastayı muayene ettikten sonra) gel bakalım Muhtar, (Mikroskopu kurar) şu delikten bak görebildin mi ?

Muhtar — Gördüm bayım, gördüm.

Doktor — İşte o gördüğün mikroptur, senin anlayacağın Isıtma hastalığının tohumu. (Köylülere) siz de birer birer gelin görün. (köylüler mikroskopun başına dolarlar hayretle seyrederek.) Bu mikrop sivrisineklerden gelir, sivrisinek Isıtmalının kanını emdikten sonra, gelir bizi sokar, hortumunun içinde sakladığı mikrobu kanımıza bırakır, biz de hemen ısıtmaya tutuluruz; kanımıza giren mikrop kanımızın özünü yer, bizi zayıf düşürür eğer kendimize bakmazsak bizi öldürür; ama bu hastalık yalnız kendimizde kalmaz başkalarınında geçer; salgın bir hastalıktır. Şimdi bakınız Dursun sıtma hapi yutmadığı için hastalık kendini çok hırpalamış. Bakınız karnı da şişmiş, bundan sonra kendisine hap yutturmak fayda vermez, ilk hastalık başladığı zaman bize geleydi hastalık çabucak geçerdi. Şimdi kendisine şırınga yapacağım. (bekçiye çağırır) Bekçi aç bakalım hastanın göğsünü (bekçi Dursunun göğsünü açar, doktor enjeksiyon yaptıktan sonra köylülere hitaben) İçtiğiniz Sıtma hapi yok mu, bu şırıngadan çıkan ilaç ta ısıtma hapının sulanmışıdır.

Dursunu artık sıtma tutmuyacak, kendini toplayacak, pek yakında onu tarlası başında, işi başında göre-

ceksiniz.

Köylüler — (Hep bir ağızdan) sağol.

Doktor — Muhtar, al şu hapları Dursunun çoluğuna çocuğuna dağıt ve kendilerine öğüt ver nasıl içileceğini ben sana söylerim, köyde başka ısıtmalı olursa onlara da ver ben kağıt yazarım İbrahim onbaşı anlayışlı bir delikanlıya benziyor, o kâğıdı okur; ona göre hapların alınmasına öğüt verir.

Köylüler — (hep bir ağızdan) sağol, Doktor

Doktor — İkinci hastayı getirin (yüzü gözü sarılı hasta ortaya gelir, doktor teessürle hastanın yüzünü açtırır muayene eder, hastanın Frengi olduğunu teşhis ettikten sonra köylüye)

Doktor — Bu hasta Frengidir, yüzünde gördüğünüz çibanlar firengi çibanıdır, bakınız burnu kırağı vurmuş patlıcan gibi morarmış, bir müddet sonra burnu dökülecek, sonra kaşı üstündeki çiban da gözlerini kör edecek. Ama korkmayın doktorluk bu düşmanı yıkacak, Allah doktorluğa yüksek bilgi vermiştir, bu bilginin adına fen derler. İşte o bilgi sayesinde bu hastayı iyi edeceğiz, yalnız hastanın hemen hastaneye yatması lazım. Biz onu iyi etmeye çalışacağız (Muhtara hitaben) haydi muhtar şu hastayı arabaya bindir şehre götür, ben kâğıt yazarım hastaneye yatar yalnız dikkat et iş bu kadarla bitmiyor, bu hastanın karısını da çocuklarını da beraberce şehre götürmek lazım onları da iyice muayene edeceğiz ondan sonra sağ-

(Devami sa. (16) da)

Dergiler arasında

A. B.

Akpınar (Niğde) Mart, Nisan 1941 sayı 52,53

İki ay evelle ait olmasına rağmen elimize yeni gelmiş bulunan Akpınar'ın bu sayısında Zeki Oral'ın Niğde tarihi adlı makalesinin ikinci kısmı ile köy enstitüleri hakkında uzun bir yazı mevcuttur.

Dıranaz (Sinop) Haziran 1941 Sayı 47

Her sayısında muhitine ait tetkiklerden ziyade genç elemanların denemelerine yer veren Dıranaz'ın bu sayısında Ferit Dikmen'in hakikat; Köylümüz adlı yazılarıyla bir şiiri Hasan Tarkan'ın Ruhum adlı bir serbest vezinli manzumesi Ş. Sami Kubilay'ın Bir Otomobil gezintisi ve Asker adlı iki nesri başlıca münderecatı teşkil ediyor.

Gediz (Manisa) Temmuz 1941 Sayı 15

Manisa tarihine ait vesikalardan İlyas paşanın meşhur mektubunu makalesine mevzu yapan M. Çağatay Uluçay bu yazısında 17 inci asırda Manisayı istilâ eden İlyas Paşanın bu mektubu yazmasının sebeplerini izah ederek mektubun metnini neşretmektedir. Bahri Oskay'ın Manisa tarihi üzerinde tetkikleri, H. Ersoy'un Manisa antikite derlemelerinden adlı yazısı devam ediyor. Manisada folklor derlemesi çalışmalarından, Yunt Dağı mani ve türküleri hakkında N.

Bayçin'in üzerinde epice uğraşmış bir makalesi Gediz'in cidden çalışkan bir yazı kadrosuna sahip bahtiyar halkevi mecmualarımızdan olduğunu ifade ediyor.

İnanç (Denizli) Temmuz 1941 Sayı 53

Güzele varan dil ve sözde münekkitler adlı yazısında Tahsin Saygunışık edebiyatın tek malzemesi olan dile verilmesi icap eden değeri göstermekte, sanat ve seciye adlı makalede Necdet Şenel bizi iyiye, doğruya götürecektir yegâne vasitanın sanat olduğunu ifade etmektedir. Pekaz şiiri ele geçmiş olan Cesarinin son zamanlarda bulanmış bir el yazmasından örnekler ile Ali Ulvi Dariveranlı'nın Gelin Havası adlı bir folklor tetkiki, Çal'da bir buçuk asır evel bir vaka üzerine söylemiş bir türkü hakkında A. Akşit'in tetkiki ve müteaddit manzumeler İnanç'ın bu sayısının başlıca münderecatını teşkil ediyor.

Kaynak (Balıkesir) Mayıs 1941 Sayı 100

Balıkesir halkevinin dokuz yaşını dolduran bu değerli mecmuasında Garp ve Şark Feodaliteleri üzerine bir kalem denemesi, Dünyeda ve Türkiyede Petrol ve bunun cihan ekonomisindeki rolleri, Karesi oğlu İmre vakfı adlı mekalelerle 19 Ma-

Devamı sa. 16 da

BİR SİLAH SESİ

Lütfiye Decdeli

Her ikisi de hırslarından birer tunç kesilmişler, sıcağın ve kalın elbiselerinin tesiriyle terleyen alınlarını mütemadiyen siliyor. Ve birbirlerine söz yetiştiriyorlar :

— Hüseyin ağa devlet hizmetinden yeni geldim ben de para ne arar ?

Diğeri sert bir sesle :

— Borçlanmasaydın, bu para akşama bulunup, verilecek !

Deminki yalvaran sesin biraz daha yumşadığı duyulur :

— Sana bir buçuk kâğıdı bir yerden de bulur veririm amma bu parayı ben senden ne zaman aldım ?

— Babanın borcu senin borcun demek değil midir ?

— Babama parayı kimin yanında verdin ?

— Gebermeden, sana demedi miydi inkâr ediyorsun ha ! . .

Gebermek kelimesini duyan Hasanın kırmızı yüzü sararıyor, bakışları kıvılcımlaşıyor ve avuçları gayri ihtiyari sıkılıyor; nihayet taşıyor ve ağzına geleni savuruyor. Münakaşa büyüdükçe büyüyor, küfre dönüyor. O da kâfi gelmeyerek birbirlerini yumruklamağa başlıyorlar.

Hüseyin ağa otuz altı yaşının bütün dinçliğiyle Hasanı yere sermeğe

uğraşiyor fakat kendisinden azami 5 . 6 yaş küçük olan Hasanın kuvvetli pazularından mukavemet görüyor...

* * *

— Dursun ağa ben yağı çıkarırken sen de iki desti su getir.

— Ben de susamıştım ama yorgunum, İdris geldiyse onu yolla Ayşe.

— Biraz bekle şimdi şehirden gelir.

— Çok susamışım destileri ver ben alup geleyim bari

Altmış yılın büktüğü beliyle ve elinde testiler olduğu halde çeşmenin başına gelen Dursun ağa testilerden birini suyun altına bırakıyor ve doğruluyor.. Kapalı gözlerinin önünden, geçmiş günlerin acı ve tatlı hatıraları bir sinema şeridi gibi gelip geçiyor... İyi günlerin sevincini tekrar duyar gibi oluyor.

Dolan testiden taşan suyun şırtısıyla hayal denizinden uyanan ihtiyar öteki testiye suyun altına koyacağı sırada — gelen sestem — pek uzakta olmadığı anlaşılan bir kavganın tehlikeli muhaveresi kulaklarında çınlıyor : « Hüseyin bir buçuk kâğıt yüzünden hemşerini vurma... »

Dursun ağa sesin geldiği isti-

kamete bir deli gibi koşuyor... Bir de ne görsün ?!.. demin sesini ben-zettiği fakat ihtimal vermediği kar-deşininin oğlu, köyün yiğitliğiyle ta-nınmış delikanlılarından Hüseyinin dizleri altında ve tabanca tehdidinde, Zavallı Hasan perişan bir halde : «Hüseyin ağa gençliğime kıyma.» sö-zünü tekrarlıya duruyor.

Gördüğü manzaradan gözleri kararır ihtiyar, yokuştan aşağıya yu-varlanırcasına iniyor! Arkası olduğu için kendisini göremeyen Hüseyine yaklaşıyor, işliğinin yakasından tutup arka üstü — toprağa — yatırıyor, aynı çabukluk ve maharetle tabancayı almağa muvaffak oluyor.

Ölen kardeşinin biricik yadigârını ölümden kurtararak davayı ka-zanmış olan çevik Dursunun sesi yükseliyor ; — Hüseyin; sen de Ha-san, işinizin başına. Meseleyi sonra ben hallederim.

Kavganın her iki kahramanı da sinsi adımlarla köy yolunu tutuyor-lar...

* *
*

Ayşe bacı, ihtiyar kocasının bu-kadar geç kalmasından kuşkulana-rak şehirden yeni gelen İdrisi ne var, ne yok diye çeşme başına gönderi-

yor. İdris, babasını bir taşa oturmuş ve başı elleri arasında düşünceli bu-luyor...

Babası sert bir sesle :

— Buraya ne için geldin ?.

Şimdiye kadar böyle sert bir ses işitmeyin İdrisin kısa bir sükûttan sonra bocalayan sesi duyuluyor :

— Hiç... şey, anam testiler dolduy-sa sen getir dedi de...

Bu sözden sonra İdrisin şüpheli bakışları köye götüreceği testileri arıyor ve tabii çeşmenin yanında bu-luyor. Çeşmeye yaklaşıyor. Gözleri hayretle karışık bir sevinç ışığıyla parlıyor. Yalağın üzerinde adını işiti-tiği, yalnız bir defa da başkasında gördüğü parlak bir cisim duruyor. Su damlacıklarının ıslattığı tabanca-yı alıyor ve işliğinin eteğiyle kuru-lamağa başlıyor. Bilmediği bir cismin elinde olmasının verdiği sevinçle, o-rasını burasını karıştırıyor. Meş'um tesadüf küçük nasırlı parmağı tetiğe götürüyor ve nihayet heyecanlı bir temas neticesinde tetik hareket edi-yor.

Şimdiye kadar dalgın oturması-na devam eden zavallı babanın ku-lakları bir silâh sesi ile yırtılıyor ve gözleri alkanlar içinde yerde serili olan oğlunda takılı kalıyor...

SIVAS FOLKLORU

V E H B İ C E M A Ş K U N

Yazan : Ferit Ragıp

Türkiye Cumhuriyeti Halkın ege-
menliğine dayanan ve en büyük var-
lığı, özü, muhtevayı halkın ruhunda
bulan bir idare şeklidir.

Hür, Ergin Türkiye istikbale, ken-
dinden ve varlığının muhataraya düş-
müyeceğinden emin olarak dev adımlarıyla ilerlemektedir.

O, bu ilerleyişini halk hükümeti
oluşuna ve halkın kuvvetli bazularıyla korunuşuna medyundur.

Halk için ve halka doğru ilerleyiş her sahada olduğu gibi Edebiyat sahasında da kendini göstermiş ve en sağlam temellere dayanan Türk Edebiyatının ölmez eserler meydana getirebilmesi ve beynelmilel bir edebiyat olabilmesi için kaynaklarını halkın benliğinden alması ve halka hitap etmesi lazım geldiği anlaşılmıştır. Bu halka doğru cereyanı Osmanlı imparatorluğu zamanında da kendini gösteregelmişti. Fakat o zamanlar bütün halka doğru gitmek teşebbüsleri hep mahallî kalmıştır. Halka doğru gitmek, halkı tanımak ve onu tanıtmakla olur. Bunu ise sanat aşkıyle kalbi çarpan ve hiç bir maddi menfaat gözetmeden halkın içinde dolaşarak onunla beraber oturan, kalkan, onun hususiyet ve temayüllerini, bilgilerini, anenelerini kavrayan genç Elemanlar yapacaktır. E-

vet bu zor iştir. Henüz pek yeni olan bu yol evvelâ sıkıcıdır, takdir-kârları azdır. Kolay kazanılan şöretler varken bu emeği çok, mükâfatı pek az olan çetin yolda ilerlemek bir kısmımızı bezdiriyor. Halbuki hakiki Türk Edebiyatına ulaşmak halkı tanımakla, onun hususiyetlerini bilmekle kabildir. Anarşide olan Türk Edebiyatının selâmete, şöhrete ve muvaffakiyete ulaştırarak yol halk yoludur.

Şimdi Vehbi Cem'in Sivas halk evi neşriyatının altıncısı olan ve (Sivas Folkloru) adını taşıyan Folklor tetkiklerini havi kitabının tetkikine geçelim. Evvela bu tetkik kitabına ad olan (Folklor) ve (Sivas) kelimeleri üzerinde duralım :

Biliyoruzki (Folk = Halk), (Lore = Bilgi) demektir. Şu halde (Folklor) karşılığı dilimizde (Halkbilgisi) mânasına gelir.

Bu Folklor tabirini bizde esas manasiyle ilk kullanan merhûm üstad (Ziya Gökalp) tir. (Folklor) un öncüsü telakki ettiğim ve bütün yazılarını en derin bir zevkle okuduğum merhûm üstad 1338 senesinde Diyarbakırda çıkarmakta olduğu Halkbilgisine ait çok kıymetli tetkik ve yazıları ihtiva eden (Küçük Mecma) sının (18) inci sayısının 9 uncu sayfasında :

Kızılırmak

Eski Sivas kalesinin eteklerini öperek akan Kızılırmak ovanın ortasında gümüştten bir çizgidir. Geniş yatağında, neşesiz hüznün kırışıkları kumsala vurdukça derin uğultular çıkararak uyur.

Atlas gibi gergin sularını rüzgârın serin eli okşamadıkça, mavi gök gözyaşlarını üzerine dökmedikçe, Kızılırmak, tevekkül içinde ufuklardan ufuklara uzanır.

Şehrin iki ucunda iyi yapılmış taş köprülerle geçilen Kızılırmak, bulutların rüzgâr önünde kaçtığı, şimşeklerin gök kubbeyi sarstığı anlar, azametli köprülerini avuçları içine alır, ovanın yüzüne alabildiğine yayılır, dağların eteklerine tırmanır. Mütevekkil uyuyan Kızılıрмаğı bu anlarda görenler inanamazlar.

Kızılırmak yayla nehri ve yaylanın kendisidir. En çok yaylanın asil sahibi Türke benzer. O, geçtiği yerlerde köle değil, amirdir. Önüne çıkacak en sert granitleri üfeler, par-

çalar ve yok eder. Gökleri kucaklayan mor dumanlı dağlar gibi başı dik, geçmesi için eğilen ve yassılan ovalar gibi uysaldır.

Kanlarımızla bir daha, bir daha yağurduğumuz vatan toprağının rengini taşıyan Kızılırmak, ebedî denizlere damarlarımızda dolaşan mayiın tadını taşır.

Kıyılarında can veren Türk yititlerinin efsanevî kahramanlıklarını ufuklardan ufuklara ulaştırır. Vatan çocuklarının kulağına atalarının birer tarih olan hayatını bir ninni gibi fısıldar.

Batan ve doğan güneş suları süslerken Kızılırmak kıyılarından yükselen köylü kızlarının şakrak sesleri uzaklardan uzaklara akseder. Yorgun tarlaların kalbine gömülür.

Kızılırmak parça parça olasin,
Her parçanı bir diyara salasın;
Sende benim gibi yarsız kalasın,
Kızılırmak yedin alı gelini...

F. K. KALKANCI

Sağlık

lamdır diyeceğiz ve köye göndereceğiz

(burada doktor firengi hastalığının seyrini ve fecaatını izah eder ve tablolar gösterir.)

İbrahim onbaşı — Bayım, bir hastamız daha var belki kırılmış gibi yürüyor.

Ali dayı — yumurtacıları da toşbağa gibi şişmiş

Doktor — Anladım o hastaya da muhtar odasında bakalım (burada doktor belsoğukluğu hakkında izahat verir, köylüler memnun bir halde Doktoru alkışlar doktok İbrahim onbaşaya sağlık kitapları verir)

Köylüler — (hep bir ağızdan) Sağlığımızı koruyan hükümetimiz var olsun, doktorlarımız sağ olsun, halkkevlerimizin ocakları tütsün.

DERGİLER ARASINDA

yısa ve 23 Nisana ait nesir parçaları kaynağın bu sayısının değerli yazıcılar tarafından çıkarıldığını bir hamlede gösteriyor.

Ün (İsparta) Mart, Nisan, Mayıs 1941 Sayı : 84,85 : 86

İsparta Halkevinin bu güzel dergisini çoktanberi göremiyorduk. Bu sefer dolgun münderecatla üç sayısı bir arada intişar etmiş bulunuyor. Hikmet Turhan Dağlı oğlu'nun hicri Xuncu asırda Hamidilinde arazi : hasılat : nüfus ve aşiretlerin vaziyetleri ile vergi sistemleri adlı devamlı yazısında bu sayıda Yalvaç, Karaağaç Afşar kazası tetkik edilmektedir.

Yalvaç adının menşei nin Türk

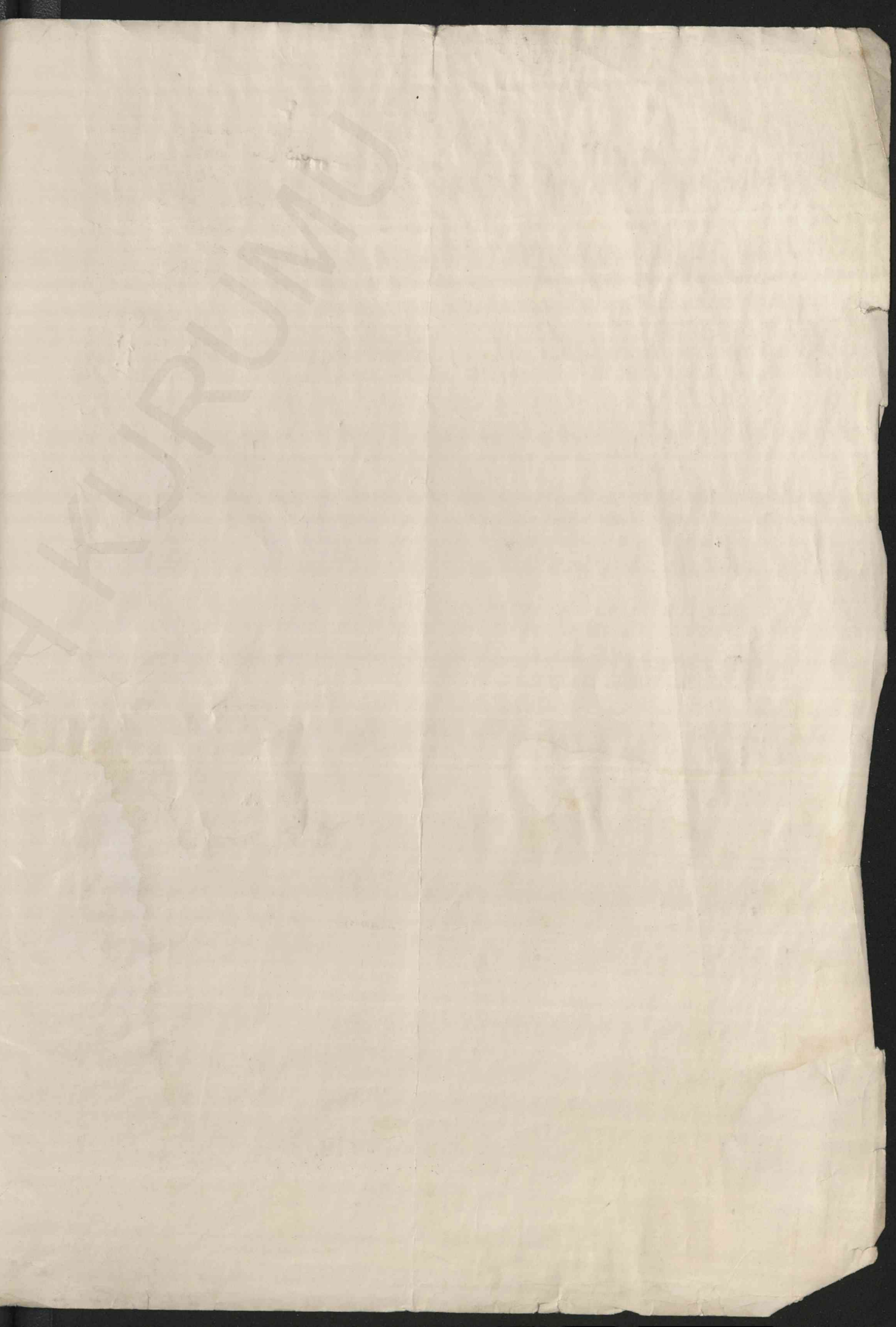
Salur boylarından Yalvaç şubesiinden gelmekte olduğu hakkında Naci Kum'un etraflı bir etüdü, Mahmut Kıyıcı'nın bir nahiye merkezi olan Atabey'e ait tarihi araştırmaları, Rıza Yalın'ın güney yurt halk şairlerinden Dadaloğlu'nu inceliyen yazısı, Uluborlu'da eski eserler adlı devamlı yazının 3 üneü parçası, İsparta kelimesinin eski imlâdaki yazılış şekli hakkında Mikmet Turhan Dağlıoğlunun bir araştırması yine aynı muharririn İsparta Meşahiri adlı bir makalesi İsparta muhitini inceliyen ve dikkatle okunmağa değer yazılardır. Yerimizin darlığı münderecatı arasında pek çok değerli yazıları ihtiva eden Ün'ün bu sayısı hakkında daha fazla şeyler yazmamıza mani teşkil ediyor.

EVİMİZİN TERTİP ETTİĞİ YÜZME

Müسابakaları çok güzel geçti

13 / Temmuz Pazar günü evimiz Spor kolunun tertip ettiği yüzme müsabakaları Sivasta bugüne kadar yapılan yüzme müsabakalarının en güzeli ve en alâkalısı olmuştur. Üç bine yakın seyircinin takip ettiği bu yüzmelere elli yüzücü iştirak etmiş ve çok iyi dereceler elde edilmiştir. Her şeyde olduğu gibi bu işte de çalışm işi başarmağa misal olmuştur. Müsabakaların sonunda derece alannlara Valimiz tarafından madalyalar verilmiş ve büyük başarılar elde eden gençler tebrik edilmiştir. Henüz bir yaşını doldurmamış olan Su sporlarının bilgili ellerde gelişmesi Sivasta bu spor yakın zamanda çok ileri gideceğini ispat etmektedir....

M. Ateş

MAHMUT ÇAKIROĞLU'DAN
ALTIŞİT

Kâmil Matbaası - SİVAS

TÜRK TARİH KURUMU